

Latvijas Sarkanā Krusta žetons un tā vēsture

Maija Pozemkovska¹, Laima Grīnberga²

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Medicīnas vēstures institūts, Latvija

² Latvijas Nacionālais vēstures muzejs

Ievads. Latvijas Sarkanais Krusts ir dibināts 1918. gada 20. novembrī, un šogad tas atzīmē savu simtgadi. Savulaik bija lielākā un bagātākā sabiedriskā organizācija Latvijā, un līdzekļus sekmīgai darbībai un izaugsmei 20. gadsimta 20.–30. gados tā guva daudzus un dažādus veidos.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir pētīt Latvijas Sarkanā Krusta žetona vēsturi un apzināt, cik nozīmju ir saglabāts līdz mūsdienām Latvijas muzeju krājumos. Darbā izmantoti Latvijas Valsts vēstures arhīva materiāli (Latvijas Sarkanā Krusta fonda dokumenti), Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājums, Valsts kinofotofonodokumentu arhīva fotogrāfijas un raksti presē (20. gadsimta 20.–30. gados).

Rezultāti. 1920. gada aprīlī Latvijas Sarkanais Krusts izlaida žetonu (nozīmi) Latvijas atbrīvošanas piemiņai, lai iegūtu papildu līdzekļus. Žetona autors bija tēlnieks Rihards Maurs (1888–1966), un pavisam tika izgatavoti 5000 žetonu. Žetonus izgatavoja Vilhelma Millera gravieru emaljēšanas un kalšanas darbnīcā Vaļņu ielā, Rīgā. Žetona reversā katram tika iegravēts kārtas numurs. Par 25 Latvijas rubļiem lielākajos veikalos un Sarkanā Krusta nodaļās visā Latvijā tos varēja iegādāties ikviens. Žetonus izsniedza, reģistrējot pircēja vārdu, un tos drīkstēja nēsāt pastāvīgi pie apģērba. Metāla apsudaraboto un emaljēto rombveida žetonu centrā uz zila fona bija attēlotas trīs Latvijas zvaigznes, augšā – Latvijas karoga vinjete un stilizēti saules stari, bet lejā – ozollapas un Sarkanā Krusta emblēma. Tā laika presē Latvijas pilsoņiem tika izteikts mudinājums iegādāties šos žetonus, lai vairotu Latvijas Sarkanā Krusta līdzekļus, kas pēc Neatkarības kara (1918–1920) bija ļoti nepieciešami kareivju, invalīdu un bāreņu sanatoriju ierīkošanai.

Uzsākta fotogrāfiju apzināšana, kurās redzams Latvijas Sarkanā Krusta žetons. Tā, piemēram, šo žetonu ikdienā un svētkos pie kleitas nēsājusi viena no pirmajām Latvijas sievietēm, kas saņēmusi Triju Zvaigžņu ordeni (1926. gadā), – filantropie Henriete Ozola (1867–1938) no Sarkandaugavas. Šis žetons H. Ozolas fotoattēlos redzams gan kopā ar Triju Zvaigžņu ordeni (pie jubilejas rakstiem un nekrologa presē), gan Latvijas iekšzemes pases fotogrāfijā.

Secinājumi. Pašlaik ir apzināti tikai seši žetoni – viens glabājas Latvijas Nacionālā vēstures muzeja krājumā, pārējie pieci – privātkolekcijās. Diemžēl Paula Stradiņa Medicīnas vēstures krājumā Latvijas Sarkanā Krusta žetona pagaidām nav, taču, cerams, kādreiz tas tur nonāks un papildinās arī lielākā Austrumeiropas medicīnas muzeja kolekciju.